

de geest van het marxistische SDAP-verleden heeft plaatsgevonden, wordt door de schrijver wel onderkend (90-91). Op dit punt is het boek scherper dan doorgaans gebruikelijk is in het kader van een zekere ophemelarij die vooral in confessionele kringen ten aanzien van de overigens in 1958 aan de kant gezette Drees bon ton geworden is. Met citaten uit de door hem aangehaalde literatuur springt Wijnen soms wat vrij om. Troelstra gebruikte bijvoorbeeld het woord 'christen-democraten' niet in zijn *Gedenkschriften, TV* (93). De term werd toentertijd zeker niet voor de confessionele partijen in het algemeen, hoogstens voor bepaalde splintergroeperingen gebezigd. Ook de verantwoording van de citaten in de notdn is vaak niet accuraat. Aan de SDAP wordt na 1918 een omvang van 'meer dan een kwart' van het kiezerscorps toegeschreven (84), later zelfs van 'een derde deel' (95 en 123). In werkelijkheid is zelfs de 24% nooit bereikt. Niet Colijn, maar Ruijs de Beerenbrouck was premier toen de mouterij op de Zeven Provinciën plaatsgreep (99). Bij de toelichting op de foto's komen ook onjuistheden voor. Nummer 53 kan niet uit 1939 stammen, daar F. M. Wibaut, overleden in 1936, erop voorkomt, en J. Oudegeest, voorganger van Vorrink, kennelijk nog voorzitter van de SDAP is. Vermoedelijk dateert hij uit 1933, toen Vliegen werd gehuldigd bij zijn vijftigjarig lidmaatschap van de Nederlandse socialistische beweging.

A. F. Meilink

J. Meyers, *Mussen. Een politiek leven* (Amsterdam: De Arbeiderspers, 1984, 331 blz., f39,50, ISBN 90 295 3113 4).

Dat geschiedenis leesbaar dient te zijn lijkt een voor de hand liggende richtlijn, al weten ook de lezers van dit tijdschrift dat daaraan niet altijd gevolg wordt gegeven. In elk geval is het boek van Meyers klaarblijkelijk geschreven met de prijzenswaardige intentie de lezer voor verveling te behoeden. Die opzet heeft geleid tot een resultaat dat van begin tot eind de aandacht vasthoudt. Dat dit boek daarbij menigmaal irritatie opwekt komt doordat het een voorbeeldige illustratie is van de stelling dat vlot schrijven nog geenszins hetzelfde is als goed schrijven.

Afgezien van de storende neiging tot zowel herhaling (zo krijgen we alleen al de eerste zestig bladzijden tot driemaal toe te horen dat Mussert door zijn vrouw 'Boems' werd genoemd) als tot het veelvuldig vooruit lopen op latere dramatische gebeurtenissen, hanteert Meyers een stijl die niet zelden al te uitbundig is. Zo wordt, om enkele voorbeelden te geven, de leider van de Germaansche SS J. H. Feldmeijer omschreven als 'een pafferige boef' (103), die 'op 22 februari 1945... het liederlijke leven [liet]' (220), terwijl Meyers procureur-fiscaal Zaaier, de man die in 1945 tegen Mussert de doodstraf eiste, vergelijkt met 'een koddebeier die een stroper voor heeft' (274). Enkele bladzijden daarvoor heeft Meyers zieh door de publieke belangstelling bij Musserts arrestatie laten inspireren tot de zinsnede; 'De menigte drong lynchgeil op' (267). De NSB-leider zelf wordt door de auteur afwisselend geassocieerd met 'Mickey Mouse' (109) en 'Kleinduimpje' (130): het is de stijl van een auteur die nadrukkelijk de behoefte heeft afstand te nemen van zijn onderwerp, daarvoor de verkeerde methode gebruikt, met als resultaat dat hij de indruk wekt zijn onderwerp niet serieus te nemen. Meyers' stilistische vrijmoedigheid bereikt een absoluut dieptepunt in zijn beschrijving van Musserts verhouding met diens bijna dertig jaar jongere nichtje Marietje Mijnlieff: 'Hij was achtenveertig en hij was ver-

liefd; de volkse wijsheid dat oude planken hard branden was op hem van toepassing. Het was 1942, de wereld brandde ook' (151).

Meyers heeft voor het schrijven van dit boek vele interviews afgenomen, met als resultaat tal van interessante gegevens. Jammer is het dat hij zich kennelijk niet heeft gerealiseerd dat mededelingen die meer dan dertig jaar na dato worden gedaan niet voetstoots als betrouwbaar kunnen worden aangenomen. Daarbij heeft hij bovendien een enkele maal geen weerstand kunnen bieden aan de drang tot onthullen. Met name zijn relaas over de Amsterdamse Mussert-garde, die volgens Meyers in 1939 serieuze plannen had tot het plegen van een staatsgreep (126 vlg.) blijkt tenslotte slechts gebaseerd op een in 1981 opgesteld verslag van één betrokkene. De goedgelovigheid waarmee de auteur deze versie zondermeer accepteert gaat heel ver.

Een ander opvallend aspect van Meyers' werkwijze is dat hij kennelijk geen acht heeft geslagen op het uitgebreide NSB-archief (dat berust op het Rijksinstituut voor oorlogsdocumentatie). Dat verzuim blijkt niet alleen uit zijn overigens uitgebreide overzicht van bronnen, het vindt ook zijn weerslag in de inhoud van Meyers' boek. Zo schrijft hij bijvoorbeeld dat *Volk en Vaderland*, het wekelijkse orgaan van de NSB, in 1935 antisemitische accenten ontwikkelde doordat Mussert zelf een hekel aan joden begon te krijgen (135). In werkelijkheid, zo leert kennisneming van het genoemde archief, is echter veel eerder vari een beïnvloeding in omgekeerde richting sprake geweest: de anti-joodse radicalisering van de NSB is mede veroorzaakt door druk van binnenuit, een druk die ook Mussert heeft beïnvloed. En zorgvuldige lezing van *Volk en Vaderland* maakt duidelijk dat dit binnen de gelederen van de NSB levende antisemitisme al vóór 1935 middels anti-joodse passages ook in dit orgaan tot uitdrukking kwam.

In dit verband moet nog worden opgemerkt dat Meyers in het algemeen wel erg de neiging heeft de ontwikkeling van de NSB op te vatten als een functie van Musserts persoonlijke opvattingen en handelingen. Daarbij valt het accent dan bovendien soms al te eenzijdig op de door Meyers herhaaldelijk gesignaleerde goede bedoelingen van de NSB-leider en vraagt men zich af of de auteur voldoende heeft onderkend dat ook goede bedoelingen, bijvoorbeeld als gevolg van politieke verblinding, kunnen leiden tot onaangename en zelfs misdadige handelingen.

Deze bezwaren laten onverlet dat Meyers met dit boek een levensverhaal heeft geschreven dat op de hoofdzaken geen hiaten kent, waarbij de gehanteerde stijl met enige welwillendheid als 'sappig' zou kunnen worden getypeerd.

R. Havenaar

W. H. Tiemens, *Facetten van de slag om Arnhem* (Weesp: De Gooise Uitgeverij, 1984, 192 blz., f24,90, ISBN 90 269 4570 1).

De slag om Arnhem vormt een van de fascinerende gebeurtenissen uit de tweede wereldoorlog. De geallieerde poging om in september 1944 niet alleen diep door te dringen in Zuid-Nederland, maar ook de Neder-Rijn over te steken, is in talrijke boeken en artikelen beschreven en blijft de aandacht trekken. De oud-beroepsmilitair (vlieger) en jurist Tiemens heeft ter gelegenheid van de veertigste herdenking van de slag een bundel opstellen gepubliceerd waarin de rol van de Luftwaffe in het strijdgebied centraal staat. Aan het eind van zijn publikatie brengt Tiemens ons